

ዳኞች አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

ተኸሊት ይመሰል

አመልካች :- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን አልቀረቡም

ተጠሪ :- አቶ በላይ ሀሰን አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የአማራ ክልል የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ስላመለከቱ ነው። ጉዳዩ በመንገድ ሥራ ምክንያት ለጠፋ ንብረት /የባህርዛፍ አትክልት/ የሚከፈልን የካሣ የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መኻሻ ተጠሪ አመልካች መንገድ ሲሰራ፣ ቁጥሩ 4500 የሆነ የባህርዛፍ አትክልት ላይ ውድመት ያደረሰበት መሆኑን ገልጾ ብር 165,000 /አንድ መቶ ስልሣ አምስት ሺህ ብር/ ካሣ ተከሣሹ (አመልካች) እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበው ክስ ነው። አመልካች በተከሣሽነት ቀርቦ ተጠሪ ባህርዛፍ የተከለው ከመንገዱ መጠበቅ የሚገባውን ርቀት ሳይጠብቅ በመሆኑ በደንብ ቁ. 6/1936 መሠረት ካሣ የመክፈል ኃላፊነት የለብኝም። የተጠየቀው የካሣ መጠን የተጋነነ ነው በማለት ተከራክሯል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የባህርዛፍ አትክልቱ የተተከለበትን ሁኔታ፣ በመንገድ ሥራው ምክንያት የወደመው ባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቦቶ እንዲቀርብለት በማድረግ አመልካች ለተጠሪ ብር 17,942.00 /አስራ ሰባት ሺህ ዘጠኝ መቶ አርባ ሁለት ብር/ እንዲከፍል ውሣኔ ሰጥቷል። አመልካች ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የአመልካችን ይግባኝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሰርዞታል።

አመልካች ተጠሪ ባህርዛፍ ወደመብኝ የሚለው ከዋና መንገድ መሐል መስመር ወደግራና ወደ ቀኝ አስራ አምስት ሜትር ስፋት ያለው መንገድ ነው። ስለዚህ አስራ አምስት ሜትር ወደ ግራና ቀኝ አትክልት እንዳይተከል አዋጅ ቁጥር 65/36 የሚከለክል በመሆኑና ተጠሪ ይህንን የህግ ክልከላ በመተላለፍ፣ መጠበቅ የሚገባውን እርቀት ሳይጠበቅ ለተከለው ባህርዛፍ ግምት የመክፍል ኃላፊነት የሌለበት መሆኑን በመግለጽ ያቀረበው ክርክር አላግባብ ውድቅ ተደርጓል።

አመልካች እንዲከፍል የተወሰነው የካሣ መጠን የተጋነነ ነው በማለት የሰበር አቤቱታ አቀርቦዋል። አመልካች መጋቢት 10 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ፣ እኔ ባህርዛዬ ስተክል ከመንገዱ መጠበቅ የሚገባኝን ርቀት በመጠበቅ ነው የተከልኩት። አመልካች በመንገድ ሥራ ለወደመው ባህርዛዬ በተሟላ ሁኔታ ካሣ እንዲከፍል አልተወሰነበትም። ስለዚህ የቦታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም አመልካች በሰበር አቤቱታው ያቀረበውን ክርክር በማጠናከር ሚያዚያ 16 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኝ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የቦታች ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ አግባብነት ካላቸው የህግ ማእቀፎች ጋር በማገናዘብ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ከላይ የተያዘውን ጭብጥ ለመወሰን በመጀመሪያ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ያለው የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ባለሙያዎቹን በመመደብ ያረጋገጠውን ፍሬ ጉዳይ ማየት አስፈላጊ ነው። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካችና ተጠሪ የሚከራከሩበትን ጭብጥ ከቦታው ድረስ በመሄድ እንዲያጣራለት የመደበው ባለሙያ፣ ተጠሪ በመንገድ ሥራ ምክንያት በመንቀል ጉዳት የደረሰበት ባህርዛዬ አትክልት የተከለበት መሬት በህጋዊ መንገድ የተሰጠው የይዞታ መሬት መሆኑን አረጋግጧል። በተጠሪ የእርሻ ቦታ አዋስኖኝ የሚያልፈው መንገድ፣ ተጠሪ የባህርዛዬ አትክልቱን በሚተክልበት ጊዜና አመልካች መንገዱን ለማስፋት የሚቆፍርበት ጊዜ የነበረው ደረጃ ተመሳሳይ አለመሆኑ ተረጋግጧል።

ተጠሪ ባህርዛዬን በሚተክልበት ወቅት በተጠሪ የይዞታ መሬት አዋሣኝ የነበረው መንገድ የተንታ ወረዳን ከዞኑ ከተማ ደሴ ጋር ለማገናኘት ታስቦ የተገነባ መንገድ እንደነበርና መንገዱ የተንታ ወረዳን ከአዲስ አበባ ጋር የሚያገናኝ መንገድ እንዳልነበር ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል። አመልካች የዚህን መንገድ ደረጃ ከፍ በማድረግ ተንታን ከአዲስ አበባ ጋር ለማገናኘት የሚችል መንገድ ለመገንባት ባደረገው እንቅስቃሴ ተጠሪ የመንገዱ አዋሣኝ በሆነው የይዞታ መሬት ላይ የተከለውን የባህርዛዬ አትክልት የወደመበት መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል።

2. ተጠሪ ካሣ የጠየቀበትን ባህርዛዬ ሲተክል በእርሻ መሬት ይዞታው አዋሣኝ ላይ ተገንብቶ አገልግሎት ሲሰጥ የኖረው መንገድ ወረዳውን ከዞኑ ዋና ከተማ የሚያገናኝ መንገድ እንደነበር የተረጋገጠ ነው። የዚህ አይነት መንገድ ደረጃው የአውራ ጎዳና መንገድ እንዳልሆነና መካከለኛ መንገድ በሚለው ደረጃ ውስጥ የሚሸፈን መሆኑ የጎዳናዎችና መንገዶች አከፋፈል አዋጅ ቁጥር 66/1936 የአንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ (ሀ) እና (ለ) ድንጋጌዎችን በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። ተጠሪ ባህርዛዬ ሲተክል፣ የመንገዱ ደረጃ መካከለኛ የነበረ በመሆኑ ተጠሪ ከግራና ከቀኝ እስከ አስራ ሶስት ሜትር ርቀት የመጠበቅ ግዴታ የለበትም። ተጠሪ ለተከለው ባህርዛዬ ካሣ እንዲያገኝ የተወሰነው ደረጃው መካከለኛ ከነበረው መንገድ ከአራት እስከ አምስት ሜትር ያለውን

ርቀት በመጠበቅ የተከላቸው የባህርዛፍ ተክሎችና ቅጥያ ብቻ እንደሆነ ከሥር ፍርድ ቤት ውሣኔ ተረድተናል።

አመልካች ተጠሪ ቢያንስ አስራ ሁለት ሜትር ርቀት ሳይጠብቅ ባርህዛፍ የተከለ በመሆኑ ካሳ የመክፈል ኃላፊነት የለብኝም በማለት ያቀረበው የሰበር ክርክር አከራካሪው መንገድ በመጀመሪያ አውራ ጎዳና ያልነበረና መካከለኛ መንገድ የነበረ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡትን ፍሬ ጉዳይ መሠረት ያደረገ ነው። መንገዱ መጀመሪያ ወረዳን ከዙሃን ዋና ከተማ የሚያገናኝ የነበረ መሆኑንና አመልካች መንገዱን በማስፋትና ደረጃውን ከፍ በማድረግ ወረዳውን ከአዲስ አበባ ጋር ለማገናኘት የሚችል መንገድ ሲገነባ ለተጠሪ በይዘታው በተከለው ባህርዛፍ ላይ ጉዳት ማድረሱ ተረጋግጧል። ስለዚህ አመልካች ለጉዳቱ ኃላፊነት የለብኝም በማለት ያቀረበው ክርክር ስለመገንደቻና ድልድዮች አጠባበቅ የወጣውን አዋጅ ቁጥር 65/1936 አንቀጽ 2(ሀ) እና የጎዳናዎች መንገዶች አከፋፈል አዋጅ ቁጥር 66/1936 አንቀጽ 1(ለ) ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና የህግ መሠረት የሌለው በመሆኑ አልተቀበልነውም።

3. የካሳውን መጠን በተመለከተ አመልካች በሚሠራው መንገድ ተጠሪ የወደመበት ባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቶ እንዲቀርብ በማድረግ ፣ የባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቶ ቀርቦለት የሥር ፍርድ ቤት ውሣኔ የሰጠበት መሆኑን ከዙሃን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔ ተረድተናል። ተጠሪ በመንገድ ሥራው ምክንያት ከወደመበት ንብረት ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ካሳ የማግኘት መብት የለው መሆኑ ከህገ መንግስቱ አንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 8 እና ሌሎች አግባብነት ያላቸው የህግ ማእቀፎች በተለይም ከአዋጅ ቁጥር 455/1997/ ድንጋጌዎች ለመረዳት ይቻላል። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች የወሰኑት የካሳ መጠን ከላይ የጠቀስነውን የህገ መንግስት ድንጋጌ መሠረት ያደረገና አመልካች ለሰበር ችሎት የካሳውን መጠን በተመለከተ የሚያቀርበው ክርክር የፍሬ ጉዳይና የማስረጃ ምዘና ክርክር በመሆኑ አልተቀበልነውም። ከላይ በገለጽናቸው ምክንያቶች የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

- 1. የአማራ ክልል የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ ፀንቷል።
- 2. በዚህ ፍርድ ቤት ሰኔ 19 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል። ይፃፍ።
- 3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ